

Het Terneuzen-

Zeeland is mosselen, klederdracht en Deltawerken. En sinds kort ook hedendaagse kunst, met een beoogd nieuw museum in Zeeuws-Vlaanderen en onverwachte presentaties door de hele provincie. "In Nederland is alleen hier nog echt grote verandering mogelijk." DOOR JARON BEEKES

effect

“Wij zijn niet het Guggenheim in Bilbao!” zegt Cathy Jacob van Artbase Terneuzen stellig. Om er meteen aan toe te voegen: “Hoewel, als je zegt dat je je ergens niet mee wilt vergelijken, doe je dat natuurlijk toch.” Artbase Terneuzen, waarvan Jacob directeur is, is een driejarig pilot-project om te onderzoeken of een museum voor hedendaagse kunst in Zeeuws-Vlaanderen haalbaar is. Met werk van lokale kunstenaars moet het uitgroeien tot een internationale trekpleister.

Nu, na ruim anderhalf jaar experimenteren, wordt al gesproken over het Bilbao-effect. Die vervallen Noord-Spaanse industriestad transformeerde in een bloeiende toeristische bestemming nadat in 1997 het Guggenheim Museum er een dependance vestigde. Een vergelijking die minder vergezocht is dan je zou denken. Net als Baskenland gold Zeeuws-Vlaanderen lange tijd als artistiek niemandsland, een uithoek, ver weg van het culturele epicentrum. Auteur Mark van Wonderen schaat de Zeeuwse havenstad in zijn boek *Treurtrips* (2020) onder de lelijkste plekken van Nederland, zo tussen 's lands eerste Vinex-wijk in Amersfoort en het Henny Huisman-museum, gelegen op een Drents bedrijven-terrein.

De museumgebouwen van Bilbao en Terneuzen daarentegen zijn beide op hun eigen manier iconisch. Het golvende gevaarte van zogenoemde ‘starchitect’ Frank Gehry, met zijn geschubde huid van titaniumplaten, werd speciaal voor het Guggenheim Museum ontworpen. Het Stadhuis van Terneuzen, waarvan Artbase twee etages moet gaan vullen, stond er al. De stoere betonkolos is het bekendste voorbeeld van brutalistische architectuur in Nederland. Beide gebouwen verwijzen naar de maritieme geschiedenis – architect Jaap Bakema ontwierp de Zeeuwse vesting bewust als een slagschip. Vanaf de opening in 1972 was het een van de meest verfoeide gebouwen van het land, maar de laatste jaren is er juist herwaardering voor het brutalisme. In 2025 werd het stadhuis voorgedragen voor de status van Rijksmonument. Datzelfde jaar diende het als decor voor het jaarlijkse tv-spektakel *The Passion*. Dan weet je dat je definitief bent doorgedrongen tot de cultuurhistorische Champions League. Inmiddels heeft Artbase reizende tentoonstellingen, workshops en kunstenaarsgesprekken georganiseerd en werkt het samen met de plaatselijke kunstbroedplaats Nesse. Het zwaartepunt ligt echter bij tentoonstellingen in het stadhuis. De ambities met dat gebouw zijn groot, vertelt Cathy Jacob: “In

Zeeuws-Vlaanderen heb je aan de ene kant landbouw en aan de andere industrie. Een laagdrempelig cultuurpodium is nodig om de leefbaarheid te verhogen. Het gebouw wordt daarom een combinatie van een museum, huiskamerruimtes en veel groen. Daarnaast is er in het stadhuisgedeelte, met zijn democratische apparaat, een trouwlocatie en je kunt er ook je paspoort ophalen.”

ON TOUR

Deze zomer is er bovendien een deel van de groepstentoonstelling ‘50 Jaar – Vleeshal Collectie on Tour’ te zien. De collectie van de Vleeshal, centrum voor hedendaagse kunst in Middelburg, bestaat vijftig jaar, maar is nergens permanent te zien. Op onverwachte locaties verspreid over de provincie worden de werken deze zomer in een nieuw licht gepresenteerd.

Tentoonstellingsmaker Julia Mullié: “We hebben gezocht naar onverwachte locaties die aansluiten bij de collectie.” Zo’n plek is Museum Het Bolwerk in het Zeeuws-Vlaamse IJzendijke, dat gaat over de Staats-Spaanse Linies (verdedigingswerken) in de Tachtigjarige Oorlog. Mullié: “Het absurde is dat door het constant verschuiven van die grens, Zeeuwen de ene week protestants moesten zijn en de andere katholiek.” Die geschiedenis wordt gekoppeld aan *The prison of Santo Stefano* (2011) van de Italiaanse kunstenaar Rossella Biscotti (1978), een conceptueel kunstwerk dat gaat over het afdwingen van gedrag, met loden beelden gebaseerd op afdrukken van achttiende-eeuwse gevangenisvloeren.

Een ander voorbeeld is Historisch Museum De Bevelanden in Goes, waar de lokale klederdrachtcollectie ingaat op verschillende manieren om rouw uit te drukken. De Kroatische kunstenaar Nora Turato (1991) sluit daarop aan met haar video-installatie *Leaning is the new sitting* (2018), over taal en andere vormen van communicatie. Op drie verticaal in de ruimte hangende schermen, als reusachtige smartphones, zien we de kunstenaar spoken-word-teksten voordragen, terwijl het beeld wordt vervormd door Snapchat-effecten. Mullié: “Het laat zien dat communiceren door middel van codes nu nog net zo relevant is als toen.”

De Grote Kerk Veere, waar 's zomers traditiegetrouw een solotentoonstelling van hoog niveau te zien is, pakt groots uit met recent werk van de Zeeuwse Maartje Korstanje (1982). Haar onderwaterwereld van organisch gevormde beelden wordt er gecombi-

Het Wilde Oog op het Adbijplein, bij het Zeeuws Museum, Middelburg (foto: Wout Nooitgedagt)

Het Wilde Oog in de Grote Kerk Veere (foto: Wout Nooitgedagt)

Het Wilde Oog

De foto's bij dit verhaal behoren tot een kunstproject van Het Wilde Oog (kunstenaarsduo Hans Lemmerman en Inge van Run). Sinds 2013 fotograferen zij klederdrachterfgoed in artistieke contexten. Voor dit verhaal selecteerde Museumtijdschrift hun foto's van culturele plekken in Zeeland, zoals bij het Zeeuws Museum en de Grote Kerk in Veere. Vanaf augustus zijn achttien foto's van 'Arnemuidse diva's' te zien op verschillende gratis locaties op Walcheren, waaronder een tattooshop in Vlissingen, Kasteel Westhove bij Oostkapelle en bij Rijkswaterstaat in Middelburg. In september verschijnt er een boek over. Meer informatie: hetwildeoog.nl

neerd met haar schelpachtige constructie *Untitled* (2018) uit de Vleeshal-collectie.

En naar het Marie Tak van Poortvliet Museum gaan drie werken van Marinus Boezem (1934), pionier van de conceptuele kunst. De inmiddels 92-jarige Boezem woont in Middelburg en is een bekende kunstenaar in Zeeland. Zo maakte hij een 'kathedraal' van basaltblokken op werkeiland Neeltje Jans (1994). In het kader van het 'toekomstperspectief' Zeeland 2050 is hij bovendien gevraagd om een vijftig kilometer lang lint aan kunstwerken tussen Vlissingen en Gent te ontwerpen.

VERZAMELDRANG

Hoewel deze exposities de rijkdom en diversiteit van de hedendaagse kunst in Zeeland viëren, klinken er ook kritische stemmen. Het Zeeuws Museum in Middelburg stelt in de tentoonstelling 'Hebben, hebben, hebben' juist de eeuwige verzameldrang ter discussie. Daarbij hoort ook een zelfkritische blik op de museumwereld, vertelt tentoonstellingsmaker Ivo van Werkhoven: "De voormalige abdij waarin

Op onverwachte locaties is de Vleeshal-collectie te zien

het Zeeuws Museum is gevestigd, biedt onvoldoende ruimte om de collectie optimaal te tonen. Met onze plannen om op termijn te verhuizen is het ook belangrijk om na te denken over alternatieven voor het huidige verzamelbeleid." Een project dat hierop aansluit is 'eenZM', een meerjarig programma rond het thema eenzaamheid. Hierbij is het tonen van kunst en erfgoed geen doel op zich, maar een middel om een maatschappelijk onderwerp bespreekbaar te maken. Dit gebeurt onder meer met workshops en bijeenkomsten in de openbare ruimte.

Een ander ambitieus project waarbij publieksparticipatie centraal staat, is White Cube Zeeuws-Vlaanderen van Renzo Martens (1973) en het door hem opgerichte Institute for Human Activities. Samen met het Congolese kunstenaarscollectief CATPC vertegenwoordigde Martens in 2024 Nederland op de Biënnale van Venetië. Martens, zelf Terneuzenaar, wil in zijn geboortestad een soortgelijk project uit de grond stampen als hij in het Congolese

Het Wilde Oog in de Vleeshal, Middelburg (foto: Wout Nooitgedagt)

Lusanga deed: een centrum voor hedendaagse kunst dat voortkomt uit lokale gemeenschappen. Zo worden leerlingen van het Lodewijk College, Martens' oude middelbare school, gevraagd mee te denken over een masterplan. "Ik denk dat het uiteindelijk het belangrijkste museum van Nederland zal worden", voorspelde Martens in december 2025 in *de Volkskrant*. Hoe dat eruit gaat zien en wanneer het zal openen is vooralsnog onduidelijk.

MASSATOERISME

Al met al zijn het grootse plannen, en dankzij subsidies vanuit Den Haag, de provincie en het Mondriaan Fonds is er ook geld om ze te realiseren. Maar ook hier kun je je afvragen of het niet een beetje veel van het goede is. Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026 was massatoerisme

het belangrijkste thema in de gemeente Veere, waar onder meer Domburg ondervalt. De toeristenstroom leidt tot verkeersoverlast, parkeerproblemen en druk op de natuur. "In de zomer kom je bijna geen Domburger op straat tegen", zei David Wisse van de Stichting Leefbaarheid Kom Domburg tegen de NOS.

Badplaats Domburg werd al begin twintigste eeuw 'ontdekt' door een kunstenaarskolonie die er steeds 's zomers neerstreek. Centrale figuur was Jan Toorop (1858-1928), die er samen met Piet Mondriaan (1872-1944) en Jacoba van Heemskerck (1876-1923) het Nederlandse luminisme ontwikkelde. De schilders raakten geïnspireerd door elkaar, maar vooral door het Zeeuwse licht, het ongerepte duinlandschap en de plaatselijke bevolking. "Het is buiten zoo mooi van kleur, kleur, kleur en zon", verzuchtte Toorop in 1908.

Maar: dat is Walcheren, van oudsher het populairste stuk Zeeland. Zeeuws-Vlaanderen bleef qua populariteit ver achter. Het 'Terneuzen-effect' moet daar verandering in brengen, net zoals in Bilbao, toen de culturele, sociale en economische opbloei van die stad de hele regio Baskenland meenam. Dat lijkt ook hier mogelijk. Terneuzen is een belangrijke doorvoerhaven op weg naar Antwerpen en Gent. Bovendien wordt er gewerkt aan een megakanaal tussen de

Schelde en de Seine, dat in 2028 geopend moet worden en van Terneuzen de toegangspoort tot Parijs moet maken. Cathy Jacob: "Deze regio heeft zoveel potentie. Het is de enige regio in Nederland waar nog echt grote veranderingen mogelijk zijn en daar kunnen wij een katalysator voor zijn. Maar daar heb je ook een treinverbinding voor nodig, scholen en voorzieningen, zodat de stad internationale allure krijgt." Julia Mullié, curator bij Artbase, groeide op in Zeeland, maar wilde na haar middelbare-schooltijd "zo snel mogelijk naar Amsterdam", omdat er cultureel niets te beleven viel. Nu is ze terug en niet zonder reden: "Het saaie Zeeland uit mijn jeugd is compleet veranderd."

Jaron Beekes is kunstdocent en -journalist

Meer zien?
Bekijk een verdiepend
videoportret over kunstenaar
Maartje Korstanje in
het digitale magazine
Museumtijdschrift+
(gratis voor abonnees)

- **'50 Jaar – Vleeshal Collectie on Tour'**, 5 juli t/m 13 september, Vleeshal Middelburg, Artbase Terneuzen en verschillende musea en kunstinstellingen in Zeeland; diverse openingstijden; vleeshal.nl; artbaseterneuzen.nl
- **'Hebben, hebben, hebben – deel 1'**, 4 april t/m 25 oktober, Zeeuws Museum, Abdij 4, Middelburg; di t/m zo 11-17; MR K VL geldig; zeeuwsmuseum.nl
- **'Seizoensgast Maartje Korstanje'**, 25 juni t/m 20 september, Grote Kerk Veere, Oudestraat 26, Veere; ma t/m zo 11-17; korting MK VL; grotekerkveere.nl